

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1924 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion II: 343, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en speciell yrkesinspektör för gruvindustrien m. m.

I en inom andra kammaren av herrar *Karlsson* i Grängesberg och *Dahlén* väckt motion, II: 343, hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, dels att en speciell yrkesinspektör för gruvindustrien måtte tillsättas, dels att Kungl. Maj:t efter företagen utredning måtte utfärda närmare föreskrifter till skydd mot olycksfall och ohälsa i arbete inom gruvindustrien. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens första tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades, inhämtade i vederbörlig ordning socialstyrelsens yttrande över motionen, och är detta yttrande såsom bilaga fogat vid utskottets utlåtande. *Utlåtande av socialstyrelsen.*

Andra kammarens utskott anförde för egen del i utlåtande nr 6 över motionen följande: *Andra kammarens utskott.*

Motionen innefattar tvenne yrkanden, dels att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära tillsättandet av en speciell yrkesinspektör för gruvindustrien, dels att efter utredning närmare föreskrifter till förekommande av olycksfall inom sagda industri måtte utfärdas. Beträffande det förra yrkandet får utskottet anför följande.

Tillsynen över arbetarskyddet inom gruvdriften åligger för närvarande huvudsakligen bergmästarna, vilkas verksamhet regleras dels av arbetarskyddslagen, dels av gruvstadgan, varvid det förhållandet synes vara förhanden, att den myndighet de tillerkännas genom den senare delvis är större, än den som tillkommer en vanlig yrkesinspektör enligt den förra. Gruvstadgans § 52 stadgar nämligen, att därest bergmästaren finner nödigt »att i gruva anstalt göres till trygghet för arbetsmanskaper eller till förekommande av fara för gruvans framtida bestånd eller för annans egendom, äge bergmästaren förelägga gruvägaren att inom viss tid hava utfört sådan anstalt vid äventyr, förutom ansvar

enligt § 50, att, efter omständigheterna, *det föreskrivna arbetet varder på hans bekostnad genom bergmästarens försorg verkställt eller gruvarbetet inställes, till dess sådan anstalt blivit gjord*. Utskottet har ej funnit tillräckliga skäl förebragta för att förorda ett fränskiljande från bergmästarnas dem av ålder åliggande skyldigheter av befogenheten att övervaka arbetarskyddet till förmån för en nyinrättad särskild yrkesinspektion. De skäl emot en sådan åtgärd, som anförts av kungl. socialstyrelsen, synas utskottet värda allt beaktande.

Däremot vill utskottet på det bestämdaste uttala, att allt bör göras för att få den redan befintliga yrkesfareinspektionen så effektiv som möjligt. Utskottet har därvid fäst sig vid socialstyrelsens uppgift, att anvisningar till förekommande av olycksfall inom gruvindustrien hittills endast utgivits eller förberetts rörande den grupp av olycksfall, som omfattar dylika, uppkomna genom användande av arbetsmaskin, arbetsredskap eller annat tekniskt hjälpmedel, men däremot ej beträffande sådana, som hänföra sig till ett arbetsgrepp, en arbetsprestation eller dylikt. Då till den senare gruppen höra några av de vanligaste orsakerna till olycksfall, såsom »nedfallande föremål», »halkning och fall» o. d., vill utskottet understryka vikten av att vägledande råd och anvisningar utgivas även beträffande denna grupp.

Vidare vill utskottet framhålla vikten av att redan gällande bestämmelser för inspektion av gruvor noga följas och eventuellt kompletteras med nya. Det synes utskottet, som om därvid framför allt den i § 31 av lagen om arbetarskydd fastslagna rätten för arbetarna att genom valda ombud framföra sina synpunkter för inspektionsförrättaren skulle vara av avgörande betydelse. Det bör vara varje inspektionsförrättare angeläget att *alltid* vid sina besök vid en arbetsplats *tillkalla* dessa ombud och ta del av deras åsikter, och även mellan inspektionerna bör en viss kommunikation upprätthållas mellan dessa båda parter ävensom mellan dem och arbetsledningen. Möjligen bör det tagas under övervägande, huruvida ej ett förtydligande på denna punkt av gällande bestämmelser vore på sin plats.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet föreslå, det andra kammaren i anledning av herrar Karlssons i Grängesberg och Dahléns motion ville för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt socialstyrelsen eller annan myndighet att utreda, på vilket sätt inspektionen inom gruvindustrien må kunna göras ur yrkesfaresynpunkt så tillfredsställande som möjligt, samt därefter utfärda eventuellt nödiga föreskrifter till skydd mot olycksfall inom sagda industri.

Utskottets hemställan blev av andra kammaren bifallen, varefter beslutet delgavs första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, som i anledning härav får anföras:

Utskottet. Utskottet instämmer i vad andra kammarens tillfälliga utskott i ärendet anført och får fördenskull hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 13 maj 1924.

På utskottets vägnar:

N. J. F. ALMKVIST.

Närvarande: herrar *Almkvist, Rooth, Julin, Jönsson J.*, i Slatåker och *Svensson E. W.*, i Eskhult.

Bilaga.

Till riksdagens Andra kammarens första tillfälliga utskott.

Genom remiss den 15 februari 1924 har socialstyrelsen anbefallts att avgiva och till riksdagens Andra kammarens första tillfälliga utskott överlämna yttrande över en i kammaren väckt motion, nr 343, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en speciell yrkesinspektör för gruvindustrien m. m. Till fullgörande härav får socialstyrelsen anföra följande.

Med angivande av ur statistisk årsbok och gruvarbetstidskommitténs statistiska sammanställning hämtade siffror rörande olycksfallsfrekvensen bland gruvarbetare påvisar motionären, att yrkesarbetet ifråga tillhör det ur olycksfallssynpunkt farligaste. Utgående härifrån framhålles till en början såsom en anmärkningsvärd brist, att inga närmare föreskrifter rörande gruvarbete finnas utfärdade med stöd av det bemyndigande, som i 7 § lagen om arbetarskydd lämnats Konungen.

För bedömande av yrkets risk såväl i och för sig som med hänsyn till olycksfallens orsaker finnas mycket belysande siffror i riksförsäkringsanstaltens berättelser över olycksfall i arbete. Av 1920 års berättelse framgår, att antalet på grund av olycksfall förlorade arbetsdagar per årsarbetare (vilket riskmått är det för ett yrkes olycksfallsrisk mest belysande) för yrkesgruppen »Malmbrytning med tillhörande anrikning och sortering» uppgått till 25,51 — en siffra som allenast överträffas av motsvarande för sjömansyrket.

Ser man nu till det antal förlorade arbetsdagar per årsarbetare, som vissa angivna orsaker till olycksfallen medfört, fördela sig dessa sålunda:

Olycksfallens orsaker	Förlorade arbetsdagar per årsarbetare
A. Motorer	—
B. Transmissioner	0,25
C. Arbetsmaskiner	1,93
D. Handverktyg	3,45
E. Hissar, kranar o. d.....	2,46
F. Fordon med animal drivkraft	0,23
G. Fordon med mekanisk drivkraft	—
H. Vagnar tillhörande spårbanor	2,44
I. Transportledningar	0,15
K. Sjöfart.....	—
L. Luftfart	—
M. Ångpannor	—
N. Elektrisk ström.....	0,78
O. Explosion	2,73
P. Giftiga gaser	0,00
Q. Eldfarliga och heta ämnen.....	0,04
R. Intensivt ljus, strålning	—
S. Rök, gaser, komprimerad luft	0,00
T. Halkning och fall	4,13
U. Nedfallande föremål o. d.	3,42

Olycksfallens orsaker	Förlorade arbetsdagar per årsarbetare
V. Lyftning, bärning av föremål	2,11
X. Trampande å föremål	0,01
Y. Slag, stöt eller bett av djur	0,01
Z. Annan person, avsiktligt.....	—
Ö. Övriga orsaker	1,37

Av ovanstående siffror framgår, att de dominerande orsakerna till olycksfall bland gruvarbetarna äro halkning och fall, handverktyg, nedfallande föremål, explosion, hissar och kranar, vagnar tillhörande spårbanor samt lyftning och bärning av föremål, i här nämnd ordning, samt att till dessa orsaker härledas 20,74 av de på yrket kommande 25,51 förlorade arbetsdagarna per årsarbetare.

Granskar man närmare de här angivna främsta orsakerna till olycksfallen, kunna de särskiljas i två grupper, den ena omfattande olycksfall, uppkomna genom användande av arbetsmaskin, arbetsredskap eller annat tekniskt hjälpmedel (explosion), den andra sådana, som hänföra sig till ett arbetsgrepp, en arbetsprestation eller dylikt.

Till den förra kunna räknas »hissar och kranar», »explosion» och »vagnar tillhörande spårbanor», till den senare »halkning och fall», »lyftning och bärning av föremål» samt »nedfallande föremål», medan »handverktyg» utgör en orsaksgrupp, som intager en mellanställning. Ifråga om den förra gruppen kunna anvisningar till förekommande av olycksfall lämnas i sådan detaljerad form, att ett följande av anvisningarna i regel förebygger olycksfallen, medan beträffande den senare gruppen de direkta olycksfallsorsakerna äro av så skiftande art på grund av arbetets natur, individens egen iakttagelseförmåga, försiktighet m. m., att några detaljerade anvisningar ej kunna lämnas utan allenast mera allmängiltiga råd.

När socialstyrelsen därför såsom yrkesinspektionens chefsmyndighet vidtagit åtgärder till förebyggande av olycksfall och ohälsa i gruvarbetet, har styrelsen i första hand riktat sin uppmärksamhet på de till den första gruppen hörande olycksfallsorsakerna. Så har styrelsen år 1917 utgivit anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid sprängningsarbeten samt upptagit arbete för utfärdande av anvisningar rörande gruvhissar, vilket, efter det en av Svenska teknologföreningen tillsatt kommitté nyligen slutfört sitt arbete rörande tekniska bestämmelser vid gruvhissar, torde efter samarbete med kommerskollegium kunna föreligga färdigt under innevarande år.

Å andra sidan böra ju de under senare gruppen uppförda orsakerna icke förbises, och i den mån arbeidskrafterna medgiva komma åtgärder att vidtagas för utgivande av vägledande råd och anvisningar i hithörande hänseenden.

Övervakandet av arbetarskyddslagens efterlevnad åligger yrkesinspektionen, därvid tillsynen över bearbetning av inmutningsbara fyndigheter och stenkolsfyndigheter samt annat bergverksarbete m. m. enligt lagens 23 § åvilas bergmästarna och hos dem anställda gruvingenjörer. Genom beslut av Kungl. Maj:t med stöd av sista stycket i nämnda § har även tillsynen över stembrott överlämnats till bergmästarna.

Motivet till berörda uppdelning av tillsynen mellan yrkesinspektörerna och bergmästarna anges av yrkesfarekommittén vara att anpassa tillsynsorganens kompetens efter de krav, som tjänsten inom skilda verksamhetsområden kan ställa på dem.

Såsom gruvstadgans 50 § utvisar, hava bergmästarna av ålder haft uppdraget att »utöva sådan tillsyn, att nödig trygghet beredes arbetsmanskäpet», därvid enligt 51 § särskilt skall iakttagas, »att inrättningar för vandring upp och ned i gruvan samt uppföringslinor ävensom maskiner, vilka för gruvdriften användas, underhållas i sådant skick, att olyckshändelse genom bristfällighet därå icke må inträffa». För ett fortsatt handhavande av denna uppgift ansågos bergmästarna vid arbetarskyddslagets tillkomst särskilt skickade och lämpliga genom sin föregående verksamhet och den ingående kännedom om gruvhanteringen och de enskilda gruvornas beskaffenhet, de måste anses besitta, samt genom de besök i gruvorna, de på grund av sin tjänst i övrigt måste företaga.

Emellertid torde icke kunna förnekas, att motionären har fog för sin synpunkt, att ett av skilda uppdrag splittrat arbete lätt leder till, att en arbetsuppgift eftersättes för en annan, och att i regel en odelad arbetsuppgift leder till större effektivitet.

I vissa fall, där speciell sakkunskap för utövande av tillsyn är nödvändig, såsom exempelvis ifråga om fabriker för tillverkning av explosiva varor, har specialinspektör förordnats men har samtidigt ifrågavarande område undantagits från tillsyn av annan inspektionspersonal. I fråga om gruvdriften skulle, därest särskild inspektör för tillsynen av arbetarskyddslagets efterlevnad tillsattes, gruvorna vara underkastade tillsyn dels av denna, dels även av bergsstatens tjänstemän. Dessa senare hava nämligen enligt gruvstadgan att tillse, att icke genom sättet för gruvbrytningen gruvans framtida bestånd äventyras, därvid särskilt skall iakttagas, att erforderliga pelare och band avsättas eller, där så nödigt är, timringar och förstämplingar anbringas, att, då arbetet bedrives med igensättning, de schakt och orter hållas öppna, som leda till gruvans obrutna delar, samt att lösbrutet berg icke utan tillstånd av bergmästaren nedstjälpes eller kvarlämnas i gruva, därest det icke skall vid igensättningsarbetet användas; allt åtgärder, som stå i intimt samband med förebyggandet av olycksfall i gruvor och som knappast kunna överlåtas på andra än bergsstatens befattningshavare. Ät en speciell yrkesinspektör för gruvdriften skulle således antagligen endast kunna delegeras befogenhet i avseende å en del av de åtgärder, som äro av betydelse för arbetarnas skyddande mot olycksfall i arbetet, medan övriga dylika åtgärder väl alltjämt skulle komma att påvåla bergmästarna, varvid gränsen mellan dessa tillsynsmyndigheters befogenhet knappast kunde exakt uppdragas. Tvivelaktigt torde även vara, om *en* specialinspektör skulle kunna medhinna inspektionen av samtliga gruvor i landet med deras skilda beskaffenhet.

Nämnas bör måhända slutligen, att socialstyrelsen genom kungl. brev den 30 november 1922 erhållit i uppdrag att med anledning av Sveriges anslutning till en internationell konvention förbereda en revision av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912. Möjligen skulle i samband därmed den nu avhandlade frågan om ändring beträffande tillsynen å arbetarskyddslagstiftningens efterlevnad vid gruvarbete lämpligen kunna upptagas till närmare prövning.

Stockholm den 23 februari 1924.

Gunnar Huss.

Th. Fürst.